

UOT 37.01

AZƏRBAYCANDA AKKREDİTASIYA SİSTEMİ VƏ ALİ TƏHSİLİN İDARƏ OLUNMASINA TƏSİRİ

Nərgiz Eldəniz qızı Yusifova

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin magistrantı

ORCID: 0009-0001-5041-2762

E-mail: nargizpoladova3@gmail.com

Açar sözlər: *akkreditasiya, xarici keyfiyyət təminatı, ali təhsil müəssisələri, idarəetmə sistemi, keyfiyyət təminatı, institusional inkişaf, ali təhsil islahatları.*

Ключевые слова: *аккредитация, внешнее обеспечение качества, высшие учебные заведения, система управления, обеспечение качества, институциональное развитие, реформы высшего образования.*

Key words: *accreditation, external quality assurance, higher education institutions, management system, quality assurance, institutional development, higher education reforms.*

Müasir dövrdə ali təhsil sisteminin inkişafı və onun cəmiyyətin sosial-iqtisadi tələblərinə uyğunlaşdırılması keyfiyyət təminatı mexanizmlərinin səmərəli təşkilini zəruri edir. Qloballaşma, beynəlxalq rəqabət və ali təhsilin beynəlmilləşməsi şəraitində ali təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi yalnız tədris prosesinin nəticələri ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda idarəetmə sistemlərinin effektivliyi, qərar qəbuletmə mexanizmlərinin şəffaflığı və institusional inkişaf səviyyəsi ilə də sıx bağlı olur. Bu baxımdan keyfiyyət təminatı ali təhsilin idarə olunmasının ayrılmaz tərkib hissəsi kimi çıxış edir və ali təhsil müəssisələrinin davamlı inkişafını təmin edən əsas vasitələrdən birinə çevrilir (1).

Ali təhsildə keyfiyyət təminatının mühüm elementlərindən biri akreditasiya sistemidir. Akreditasiya ali təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinin müəyyən edilmiş standartlara uyğunluğunu qiymətləndirməklə yanaşı, onların idarəetmə strukturlarına və institusional fəaliyyətinə də təsir göstərir. Elmi ədəbiyyatda akreditasiya daha çox xarici keyfiyyət təminatı mexanizmi kimi səciyyələndirilir və bu mexanizmin ali təhsil müəssisələrində hesabatlılıq, şəffaflıq və nəticəyönlü idarəetmə prinsiplərinin formalaşmasına töhfə verdiyi qeyd olunur (2, s. 119). Akreditasiya prosesi ali təhsil müəssisələrinin mövcud vəziyyətini qiymətləndirməklə kifayətlənmir, eyni zamanda onların gələcək inkişaf istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsinə yönəlir.

Akkreditasiyanın ali təhsildə əsas məqsədi tədris, elmi-tədqiqat və idarəetmə fəaliyyətinin keyfiyyətinin yüksəldilməsidir. Bu proses ali təhsil müəssisələrinin idarəetmə mexanizmlərinin təhlilini, strateji planlaşdırma sənədlərinin yenilənməsini və daxili keyfiyyət təminatı sistemlərinin formalaşdırılmasını stimullaşdırır. Tədqiqatlar göstərir ki, akreditasiya nəticələrinin idarəetmə qərarlarında nəzərə alınması ali təhsil müəssisələrinin institusional inkişafına müsbət təsir göstərir və onların fəaliyyətinin daha sistemli şəkildə təşkilinə imkan yaradır (3, s. 36). Bu baxımdan akreditasiya yalnız qiymətləndirmə vasitəsi deyil, eyni zamanda idarəetmənin təkmilləşdirilməsinə xidmət edən strateji alət kimi çıxış edir.

Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sistemində aparılan islahatlar çərçivəsində akkreditasiya sistemi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Dövlətin ali təhsildə keyfiyyətin təmin olunmasına yönəlmiş siyasəti ali təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinə nəzarətin və qiymətləndirilmənin akkreditasiya mexanizmləri vasitəsilə həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Akkreditasiya prosesi ali təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinin normativ-hüquqi tələblərə uyğunluğunu müəyyən etməklə yanaşı, onların idarəetmə fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılmasına da xidmət edir (4). Bu proses ali təhsil müəssisələrində idarəetmə strukturunun təkmilləşdirilməsi və daxili nəzarət mexanizmlərinin gücləndirilməsi üçün mühüm imkanlar yaradır.

Azərbaycanda akkreditasiya sisteminin tətbiqi ali təhsil müəssisələrinin idarəetmə fəaliyyətində hesabatlılığın və şəffaflığın artırılmasına müsbət təsir göstərir. Akkreditasiya nəticələri ali təhsil müəssisələrinin rəhbər strukturları üçün idarəetmə qərarlarının qəbulunda mühüm informasiya mənbəyi rolunu oynayır. Bu isə idarəetmədə subyektiv yanaşmaların azalmasına, qərarların sübutlara əsaslanaraq qəbul edilməsinə və institusional məsuliyyətin gücləndirilməsinə şərait yaradır. Akkreditasiya çərçivəsində irəli sürülən tövsiyələr ali təhsil müəssisələrinin strateji inkişaf sənədlərinin yenidən nəzərdən keçirilməsinə və fəaliyyətin nəticəyənlü təşkilinə stimül verir.

Bununla yanaşı, akkreditasiya sisteminin ali təhsilin idarə olunmasına təsiri bütün ali təhsil müəssisələrində eyni səviyyədə müşahidə olunmur. Bəzi hallarda akkreditasiya nəticələrinin formal xarakter daşması və onların idarəetmə təcrübəsinə tam inteqrasiya edilməməsi problemi ilə rastlaşılır. Bu isə akkreditasiyanın inkişafyönlü potensialının tam reallaşdırılmasına mane olur. Elmi ədəbiyyatda qeyd olunur ki, akkreditasiya mexanizmlərinin effektivliyi ali təhsil müəssisələrinin idarəetmə mədəniyyətindən, institusional yanaşmasından və daxili keyfiyyət təminatı sistemlərinin səviyyəsindən bilavasitə asılıdır (5).

Akkreditasiya sisteminin səmərəli tətbiqi ali təhsil müəssisələrində daxili keyfiyyət təminatı mexanizmlərinin inkişafını stimullaşdırır və idarəetmədə davamlı inkişaf yanaşmasının formalaşmasına şərait yaradır. Xarici və daxili keyfiyyət təminatı mexanizmlərinin qarşılıqlı əlaqəsi ali təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinin sistemli şəkildə qiymətləndirilməsinə və idarəetmənin təkmilləşdirilməsinə imkan verir. Bu baxımdan akkreditasiya ali təhsil müəssisələrinin idarə olunmasında yalnız nəzarət aləti deyil, eyni zamanda keyfiyyət mədəniyyətinin formalaşdırılmasına xidmət edən mühüm institusional mexanizm kimi çıxış edir (6).

Problemin aktuallığı. Azərbaycanda ali təhsil müəssisələrinin idarəetmə sistemlərinin təkmilləşdirilməsi və keyfiyyət təminatının gücləndirilməsi müasir dövrdə xüsusi aktuallıq kəsb edir. Akkreditasiya sisteminin ali təhsilin idarə olunmasına təsirinin elmi əsaslarla araşdırılması ali təhsil müəssisələrinin səmərəli idarə olunması, keyfiyyət mədəniyyətinin formalaşdırılması və beynəlxalq rəqabətqabiliyyətinin artırılması baxımından mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Problemin elmi yeniliyi. Məqalədə akkreditasiya sisteminin ali təhsilin idarə olunmasına təsiri Azərbaycan təcrübəsi əsasında sistemli şəkildə təhlil edilmiş, akkreditasiyanın idarəetmə mexanizmlərinə təsir istiqamətləri müəyyənləşdirilmişdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalənin nəticələrindən ali təhsil müəssisələrinin rəhbər heyəti, müəllimlər, tədqiqatçılar, magistrantlar və ali təhsil sahəsində qərar qəbul edən qurumlar istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. Harvey L., Green D. Defining Quality // Assessment & Evaluation in Higher Education, 1993, Vol. 18, №1, 9–34.
2. ENQA. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Brussels, 2015, p. 48.
3. John W. Creswell, J. David Creswell. Research Design. Copyright © 2018 by SAGE Publications, p. 438.
4. UNESCO. Quality Assurance in Higher Education. Paris, 2018, p. 52.
5. Azərbaycan Respublikasının “Təhsil haqqında” Qanunu. Bakı, 2009.
6. https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf
7. <https://www.unesco.org/en/education/higher-education/quality-assurance>
8. <https://core.ac.uk/download/pdf/212719083.pdf>

N.E.Yusifova**Azərbaycanda akkreditasiya sisteminin ali təhsilin idarə olunmasına təsiri
Xülasə**

Qloballaşma və beynəlxalq rəqabətin gücləndiyi müasir şəraitdə ali təhsil müəssisələrinin səmərəli idarə olunmasında keyfiyyət təminatı mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Akkreditasiya xarici keyfiyyət təminatının əsas mexanizmlərindən biri kimi ali təhsil müəssisələrinin idarəetmə strukturlarının, qərar qəbulətmə proseslərinin, hesabatlılıq və şəffaflıq mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsinə təsir göstərir. Məqalədə Azərbaycanda akkreditasiya sisteminin ali təhsilin idarə olunmasına təsiri təhlil edilir, akkreditasiya tələblərinin idarəetmə təcrübəsinə, daxili keyfiyyət təminatı sistemlərinin inkişafına və strateji planlaşdırmağa təsiri araşdırılır. Tədqiqat nəticələri göstərir ki, akkreditasiya yalnız nəzarət vasitəsi deyil, eyni zamanda institusional inkişafı və davamlı idarəetməni dəstəkləyən inkişafyönlü alət kimi çıxış edir. Akkreditasiyanın səmərəliliyi isə onun nəticələrinin ali təhsil müəssisələrinin daxili idarəetmə proseslərinə inteqrasiya səviyyəsindən və mövcud keyfiyyət mədəniyyətindən asılıdır.

Н.Е.Юсифова**Воздействие системы аккредитации на управление высшим образованием
в Азербайджане
Резюме**

В условиях глобализации и усиления международной конкуренции обеспечение качества является важным элементом эффективного управления высшими учебными заведениями. Аккредитация как механизм внешнего обеспечения качества играет значительную роль в совершенствовании управленческих структур, процессов принятия решений, подотчётности и институционального развития. В статье рассматривается влияние системы аккредитации на управление высшими учебными заведениями в Азербайджане

с акцентом на её воздействие на управленческую практику, развитие внутренних систем обеспечения качества и стратегическое планирование. Показано, что аккредитация выступает не только как контрольный механизм, но и как инструмент развития, способствующий устойчивому институциональному совершенствованию. Эффективность аккредитации во многом зависит от степени интеграции её результатов в управленческие процессы и уровня культуры качества в высших учебных заведениях.

N.E.Yusifova

**The impact of the accreditation system on the governance of higher education in Azerbaijan
Summary**

In the context of globalization and increasing international competition, quality assurance has become an essential element of effective governance in higher education institutions. Accreditation, as a key external quality assurance mechanism, plays an important role in improving governance structures, decision-making processes, accountability, and institutional development. This article analyzes the impact of the accreditation system on the governance of higher education institutions in Azerbaijan, focusing on its influence on management practices, internal quality assurance systems, and strategic planning. The study shows that accreditation functions not only as a control mechanism but also as a developmental tool contributing to sustainable institutional improvement. At the same time, the effectiveness of accreditation depends largely on the integration of its outcomes into internal management processes and the existing quality culture within higher education institutions.

Redaksiyaya daxil olub: 30.01.2026